

# DALOLÓ TÁJAK — DALOLÓ NÉP

## Ulicskázás a zoboralji Bédén

A legtöbb gyermek- és leányszokás a tavaszi évszakhoz kapcsolódik. Jelentős része ezek közül a szokások közül a húsvéti ünnepek köré tömörül. Nagyon sok hiedelem és tavaszváró szokást pedig éppen Virágvasárnap tartanak. A zoboralji falvakban a *villőzés* az általánosan elterjedt tavaszváró leányszokás. Ezzel párhuzamosan találunk néhány olyan említésre való cselekményt is, amely Virágvasárnaphoz kapcsolódik, de mégsem a villőzés. Menyhén például ilyen a *hajurvár*, melyet egyidőben végeztek a villőzéssel. A szomszédos Bédén viszont a villőzésre már nem emlékeznek és azt állítják, hogy nem is volt, viszont az *ulicskázást* Virágvasárnap csinálták. Voltak adatközlők, akik azt állították, hogy az ulicskázás fehérvasárnap volt. Ezt az adatot az idősebbektől kaptam. Lehet, hogy korszakanként megváltozott az időpont, a szokás lényege viszont nem.

Mi is az ulicskázás? 1976-ben, az akkor 65 éves *özv. Fülöp Imréné*, aki kislányként még részt vett az ulicskázásban, a következőket mondta el a szokásról:

Virágvasárnap délután a nagylányok és az utolsó osztályba járó leánykák kimentek a falu közelében levő dombra, amit Horkának neveztek. Már jóval korábban, kölcsönösen választottak maguknak keresztleányt, illetve keresztanyát. Amikor felértek a dombra, a nagylányok sorba álltak, a kisebbek pedig — kinek-kinek a párja — előttük legugolt. A nagyok leterítették őket a ruhájukkal (kötényükkel) és énekeltek az ulicskadalt. Amikor elénekeltek, a nagyok közül az egyik leány sorba ment és a letakart kislányoktól megkérdezte, hogy „*ki szakállá?*” Egy másik változatban — későbbi adatok szerint — „*ki a szeretőd?*” Feleletként egy férfinévvel mondták. A szeretője nevét kellett volna megmondani, de akinek nem volt, vagy nem akarta elárulni, az az apja nevét vagy semmit nem mondott. Azután a kislányok szép kövecskéket szedtek össze és a nagylányok markába rakták, miközben ezt mondták: „*fele cipó, fele kenyér, fele pocik, fele bőr*”, a nagylányok pedig egyenként visszaadták azokat, és ezt mondták: „*ez muzika, ez mizeskalács, ez cukor*”. Az utolsó kövecskét pedig jó magasra dobták és azt kiáltották: „*Ilyen magos ágya legyen az én keresztlányomnak, ha firhez megy!*” Ennyi a szokás ami a Horkán történt. Ezután lementek a dombról és a falu végén játszottak tovább. Ettől kezdve, keresztanyámnak, illetve keresztlányomnak szólították és „kend”ezték egymást.

Ezután már részt vehettek olyan játékokban, amikben addig nem. A *lapanyázás*ba is beválaszthatták őket. A kislányokból ekkor lettek nagylányok, hiszen nemsokára kimaradtak az iskolából is. „Rokoni” kapcsolat alakult ki közöttük<sup>1</sup>. Meghívták egymást a lakodalomba, „búcsúfiát” is hoztak a keresztlányuknak, egy vagy másfél *rif* hajkötőt a hajába. Kölcsönösen segítettek, még a munkában is kiségitették egymást. A legtöbbet talán mégis a nagylánnyá válás idejében segítettek a keresztanyák. Régen, falusi környe-

<sup>1</sup> *Műrokonság*. „Nem vérrokon személyek szabad elhatározásukból a rokonsággal egyenértékű kapcsolatot teremtenek, ezt valamilyen aktussal megerősítik, az egész közösség tudomására hozzák, s a kapcsolatot konzekvenciáit viselik.” (Magyar Néprajzi Lexikon III. 1980. 673. old.)



zetben az anya és a gyermeklány kapcsolat más volt mint manapság. Az íratlan törvény úgy diktálta, hogy a fejlődés törvényeinek megmagyarázása, a természetes változásokkal kapcsolatos útbaigazítás az anya részéről szemérmertlenség lett volna. Néha pedig a nagy korkülönbség, vagy a sok munka és a nagy gond volt az akadály. Az ilyenfajta tudatlanság nem egy esetben a fiatal lányok betegségeinek egész sorát, sőt halálát is okozhatta.

Az ulicskázásbeli keresztanyának többek között ilyen felvilágosító feladata is volt, továbbá neki jutott a házasságra való lélektani felkészítés is. Ha mód volt rá közbenjárt a férjjelölt kiválasztásánál. A szülőket azonban ritkán sikerült meggyőzni vagy lebeszélni kitűzött tervükről, a vagyongyarapítás, vagyonszerzés elve győzött. Ilyenkor a keresztanya dolga volt a keresztlányt megnyugtatni, igába törni, hogy adja meg magát sorsának, hisz így volt ez mindig, ez az élet rendje.

Béden egy-egy lánynak volt egy keresztvízi keresztmamája, egy bérnálósi keresztmamája, és egy ulicskázásbeli keresztanyja, akik egymással is rokoni kapcsolatban voltak. Az ulicskázás az 1930-as években maradt el véglegesen.

*Jókai Mária*

